ХРОНИКА НАУЧНОЙ ЖИЗНИ

ФІЛАСОФІЯ І. КАНТА І СУЧАСНАСЦЬ

Міжнародная навуковая канферэнцыя

(Мінск, 19-20 лістапада 2004 г.)

Тэма «Філасофія І. Канта і сучаснасць» абмяркоўвалася на міжнароднай навуковай канферэнцыі, якая адбылася ў Мінску 19-20 лістапада 2004 года. Яна была падрыхтавана і праведзена на факультэце філасофіі і сацыяльных навук Беларускага дзяржаўнага універсітэта разам з Інстытутам філасофіі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі пры падтрымцы пасольства Германіі ў Рэспубліцы Беларусь і Нацыянальнай камісіі Рэспублікі Беларусь па справах ЮНЕСКА. Значная частка арганізацыйнай работы праведзена старшынёй арганізацыйнага камітэта, дэканам факультэта філасофіі і сацыяльных навук прафесарам А.І. Зелянковым і яго намеснікам, загадчыкам кафедры філасофіі культуры дацэнтам А.А. Лягчылінымм. Такая падтрымка арганізатараў канферэнцыі не павінна нікога здзіўляць: 2004 год аб'яўлены міжнародным годам Імануіла Канта. Менавіта сёлета споўнілася 280 год з дня нараджэння гэтага славутага нямецкага філосафа, творчасць якога належыць не толькі немцам, але і ўсяму чалавецтву. У асобе Канта гісторыя засведчыла шляхетнасць чалавечага роду, здольнасць чалавека да спраў высакародных, мэтаў вялікіх.

Канферэнцыя і па свайму статусу, і па складу ўдзельнікаў сапраўды была міжнароднай. У рабоце канферэнйыі прынялі ўдзел навукоўцы з Беларусі, Германіі, Польшчы, Украіны, Літвы, Эстоніі, Расіі. Распачалася канферэнцыя пленарным пасяджэннем, якое адкрылася прывітальным словам прадстаўнікоў рэктарата, Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА, а таксама намесніка Надзвычайнага і паўнамоцнага пасла Федэратыўнай Рэспублікі Германіі ў Рэспубліцы Беларусь. Апошні вітаў удзельнікаў канферэнцыі і выказваў шчырую падзяку за арганізацыю гэтага мерапрыемства. Яно - сведчанне павагі да вялікага сына нямецкага народа, да нямецкай культуры, сведчанне высокай ацэнкі той ролі, якую выконвала і выконвае Германія ў гісторыі еўрапейскай культуры. Тэта тым больш важна, што ў наш прагматычны час людзі пачынаюць забываць сваіх вялікіх папярэднікаў, без якіх сучаснае культурнае жыццё цяжка нават уявіць. Намеснік пасла паведаміў, што колькі часу таму ў Германіі было праведзена апытанне студэнцкай моладзі на тэму «Хто такі Кант?» Як ні прыкра ў гэтым прызнавацца, але толькі каля 18 % апытаных змаглі станоўча адказаць на гэтае пытанне. Вось чаму гэткую значнасць маюць падобныя мерапрыемствы: яны далучаюць нас да гісторыі, далучаюць нас да каштоўнасцей, здабытых нашымі папярэднікамі.

На першым пленарным пасяджэнні было заслухана чатыры даклады. Прафесар, доктар Берлінскага універсітэта ***Алена Фікара*** прадставіла даклад «Von der Ontologie zur Begriffsanalytik. Kants Beitrag zu den aktuellen Diskussionen uber Metaphysik und Ontologie».

«Аб нямецкай філасофіі і ўсходнеславянскай думцы» распавёў удзельнікам канферэнцыі доктар філасофскіх навук, прафесар, загадчык сектара гісторыі рускай філасофіі Інстытута філасофіі Расійскай акадэміі навук ***Громаў Міхаіл Мікалаевіч.*** Ён прасачыў шляхі пранікнення нямецкай філасофіі ў Расію і асаблівасці яе асэнсавання ў рускім культурным, найперш акадэмічным, асяроддзі. Ідэі Канта тут засвойваліся і асэнсоўваліся ў межах ідэйнага супрацьстаяння заходнікаў і славянафілаў разам з філасофіяй Лейбніца і Вольфа.

З цікавым дакладам аб уплывах Канта на польскую філасофскую думку выступіў дырэктар Інстытута філасофіі універсітэта горада Вроцлава прафесар ***Караль Баль.*** «Kant in Poіеп» - так называўся яго даклад, які, дарэчы, ён зрабіў на нямецкай мове.

Нарэшце, даклад «Рэцэпцыя філасофіі І. Канта ў Беларусі і Літве XIX стагоддзя», выкананы ў сааўтарстве з кандыдатам філасофскіх навук ***А.А. Лягчылінымм,*** прадставіў доктар філасофскіх навук, прафесар ***В.Ф.Шалькевіч,*** Даклад цікавы, насычаны багатым факталагічным матрыялам, сабраным шматгадовымі намаганнямі нястомнага даследчыка В.Ф. Шапькевіча. Дакладчык акрэсліў асноўныя каналы пранікнення ідэй Канта на Беларусь, адносіны розных прадстаўнікоў беларускай інтэлектуальнай эліты да тэарэтычнай спадчыны Канта, стан кантазнаўства і філасофіі ў навуковых установах Беларусь У прыватнасці, ён адзначыў ролю Яна Снядэцкага і Анёла Доўгірда як крытыкаў апрыярызму і агнастыцызму Канта.

Работа першага дня канферэнцыі працягвалася ў трох запланаваных секцыях: ***«І. Кант і лёсы філасофііў сучаснай культуры», «Рэцэпцыя id эй /. Канта ў культурных традыцыях Заходу і У сходу» і «Сацыяльна-палітычная дактрына /. Канта і парадигмы эпохі глабалізацыі».***

Другую секцыю «Рэцэпцыя ідэй 1. Канта ў культурных традыцыях Захаду і Усходу» узначальвапі прафесар кафедры філасофіі культуры Беларускага дзяржаўнага універсітэта ***Т.Г. Румянцава*** і прафесар

Караль Боль. Менавіта прафесар Т.Г. Румянцава і адкрыла работу секцыі сваім дакладам «Крытыцызм І. Канта і сучасная філасофія». Яна дала сучасную інтэрпрэтацыю крытычнай пазіцыі Канта ў яе тэарэтычным і метадалагічным значэнні і той ролі, якую выканаў крытыцызм у развіцці паслякантаўскай, у тым ліку і навейшай, філасофіі.

З дакладам «І. Кант і Г.В.Ф. Гегель аб прызначэнні філасофіі і філосафаў (параўнальны аналіз)» выступіў доктар філасофскіх навук, загадчык аддзела Інстытута філасофіі НАНБ ***Т.І. Адула.***

Цікавым працягам пленарнага даклада прафесара Шапькевіча было выступленне ***Дшіюса Вілюнаса*** з Літвы на тэму: «Рэцэпцыя ідэй І. Канта ў традыцыі філасофіі Асветы Беларусі і Літвы». Сучасную інтэрпрэтацыю кантаўскай ідэі вечнага міру даў у сваім дакладзе ***Л.А. Гуцаленка.*** Сацыяльным ідэям Канта было прысвечана выступление ***І.М. Кляцковай.*** Роля нямецкіх асветнікаў у фарміраванні гнасеалагічнай канцэпцыі Канта - асноўная тэма даклада ***Р.Д. Грудніцкага.*** Адносіны Канта да Ньютана і новага прыродазнаўства аналізаваў супрацоўнік Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ***У.С. Шчур.***

На жаль, не было ніякай магчымасці наведаць дзве іншыя секцыі, бо працавалі яны адначасова. Таму аб іх рабоце маем толькіт тую інфармацыю, якую далі ўдзельнікі гэтых секцый. Першую секцыю ўзначальвалі прафесар ***М.А. Мажэйка*** з Мінска і прафесар ***М.Ю. Савельева*** з Кіева. На абмеркаванне было вынесена чатыры асноўныя даклады: «Аб уяўных недахопах этыкі І. Канта» ***М.Ю. Савельевой*** (Украіна), «Anti-Kantian socio-behavioral foundations of ethics» - аўтары ***Ян Вержовец-Плазоўскі, Марш Сувара, Крыстаф Цэнтаровіч, Габрыэль Роек*** (Кракаў, Польшча), «Прагматычная праблематыка ў «Логіцы» І. Канта» прафесара ***У.Ф. Беркава*** (Мінск, Беларусь) і «Вытокі кантаўскага паняцця трансцэндэнтнага» ***Здыслава Куксевіча*** (Варшава, Польшча).

У трэцяй секцыі абмяркоўваліся даклады: «Ідэя І. Канта аб «вечным міры» і феномен глабалізацыі» - прафесар ***А.І. Зелянкоў,*** «Месца касмалогіі ў сістэме І.Канта і ўсходнеславянскай філасофскай думцы» - ***В.В. Мількоў*** (Масква, Расія), «Практычная педагогіка І.Канта як дасягненне свабоды: індывідуальна-асабовае і ўсеагульнае ў адукацыі» - ***Т.М. Буйко*** (Мінск, Беларусь), «І. Кант і сучасныя сацыяльныя каштоўнасці» - ***В.Л. Паўлаў*** (Кіеў, Украіна)

Завяршыўся тэты дзень работай круглага стала «І. Кант і праблема спецыфікі духоўна-марапьнага развіцця ўсходнеславянскай цывілізацыі». Тут абмяркоўваліся дзве асноўныя тэмы: «Перасцярога чалавецтву» І. Канта і перспектывы ўсходнеславянскай цывілізацыі ў сучасным глабалізацыйным працэсе» - ***В.Т. Новікаў і М.А. Кандрычын*** (абодва з Мінска) і «Катэгарычны імператыў І. Канта і сучаснае духоўна-маральнае развіццё беларускага грамадства» - прафесар ***Л.Р. Цітарэнка*** (Мінск). Даклады хаця і былі ўспрыняты неадназначна, але нікога не пакінулі абыякавым. Прадметам дыскусіі стаўся сам тэрмін «усходнеславянская цывілізацыя» і яе прыкметы. Некаторыя ўдзельнікі круглага стала пыталіся, ці не ёсць гэта звычайная ідэалагема, ці сапраўды паміж усходнеславянскімі народамі існуе такое цеснае адзінства, якое дае падставу аб'ядноўваць іх у адзіную цывілізацыю, у якіх адносінах да еўрапейскай цывілізацыі знаходзіцца гэты ўсходнеславянскі свет. Вынікам дыскусіі сталася ўзгодненая думка аб тым, што як інструментальны сродак аналіза сацыяльных працэсаў у славянскіх краінах Усходняй Еўропы гэтае паняцце цалкам апраўданае.

На заключным пленарным пасяджэнні быў прадстаўлены цікавы і грунтоўны даклад прафесара ***М.А. Мажэйка*** «Саламон Майман: традыцыя кантыянства ў беларускай культуры», а таксама падведзены вынікі канферэнцыі.

Думаю, гэта падзея ў культурным і навуковым жыцці Беларусі І была б гэтая падзея яшчз больш значнай, калі б хоць у гэтым браты-славяне маглі паразумецца. Дык не. У адзін дзень, пад адным і тым жа назовам прайшлі канферэнцыі ў Мінску, Санкт-Пецярбургу і Маскве. А шкада. Калі б тэрміны правядзення гэтых канферэнцый былі разведзены, то набылі б усе.

Р.Д. Грудніцкі, канд. філас. навук,
дац. УА «ПДУ»

РУССКАЯ И СОПОСТАВИТЕЛЬНАЯ ФИЛОЛОГИЯ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Международная научная конференция, посвященная 200-летию Казанского университета

(Казань, 4-6 октября 2004 г.)

Филологический факультет Казанского государственного университета на три непогожих, почти позимнему холодных дня приютил под своими сводами более 200 гостей из всех уголков мира (России, Украины, Беларуси, Германии, Швейцарии, Испании, Казахстана, Китая, США). Повод был знаменательный - поздравить приволжскую alma mater с грядущим в ноябре почтенным двухвековым юбилеем. 200 лет для классического университета - это возраст зрелости: сформирована научная школа, утвердились определенные традиции, сложились дружеские международные контакты. Это явствовало как из выступлений ректора КГУ М.Х. Салахова и декана филологического факультета К.Р. Галиуллина, так и из содержания программы конференции.

На конференции преобладала лингвистическая тематика - на десяти из четырнадцати работавших секций обсуждались вопросы русского и сопоставительного языкознания: «Русская и сопоставительная фонетика», «Русское и сопоставительное словообразование», «Русская и сопоставительная лексикология и фразеология», «Русская и сопоставительная грамматика», «Типология языка. Двуязычие. Межкультурная коммуникация», «Страноведение и лингвострановедение», «История русского языка и славянское языкознание», «Языковая семантика и образ мира», «Концептосфера русского языка», «Современные направления языковой лингвистики». Оставшиеся четыре имели своим предметом актуальные проблемы литературы: «Межкультурные рецепционные процессы в литературе», «Русское литературоведение, критика и краеведение в Казани», «Литература в постмодернистской ситуации», «Литературные диалоги: синхронный и диахронный аспекты изучения на материале западных литератур».

Сориентироваться в информационном потоке, выбрать интересующее научное направление гостям конференции помогала книга тезисов докладов, изданная перед началом форума. Автору этих строк по нескольким причинам (из интереса к зарубежной изящной словесности, занятости на соответствующей секции) придется обратиться к обзору выступлений лишь одной, последней из вышеупомянутых секций. Тем не менее она способна дать читателю адекватное представление о научном потенциале и направлении работы всей конференции в целом: в ее заседании приняли участие заслуженные ученые, доктора наук и начинающие исследователи. Были прочитаны доклады, по-новому осветившие, казалось бы, досконально изученные вопросы и поднявшие самые острые проблемы современного литературоведения.

Наиболее широко представленной оказалась американская литература (ее взаимосвязи с иными культурами) - от начала XIX до начала XXI века: *«Диалог Старого и Нового Света в «Простаках за границей» Марка Твена»* ***(Е.А Груздева,*** *Казань), «Образ Америки в литературно-публицистическом наследии Н.П. Огарева в 1830 - 60-х гг.»* ***(О.Е. Осовский,*** *Саранск), «Эволюция «русского» восприятия творчества Э. Хемингуэя»* ***(О.О. Несмелова,*** *Казань), «Если бы у меня было сердце: вопрос «национальной безопасности» в пьесе Хосе Луиса Рамоса Эскобара «Право на смерть»* ***(Б.Э. Патрик,*** *Питсбург, США).* Привлекли особое внимание и вызвали оживленную дискуссию в кулуарах два последних сообщения. О.О. Несмелова ярко и глубоко осветила эволюцию отношения советского и российского литературоведения к личности и творчеству выдающегося американского писателя-реалиста: от неприязни в 1930-х через почитание и активное изучение в 1960-х до забвения либо снисходительно-пренебрежительного отношения в наши дни. Сообщение американского гостя, сделанное на материале пока неопубликованного произведения американского испаноязычного драматурга, продемонстрировало реакцию современного общества на события 11 сентября 2001 года и их последствия. Неприемлемой, по мнению Б.Э. Патрика и автора анализируемой пьесы, оказывается ситуация, когда из соображений национальной безопасности попираются не только традиционные американские демократические свободы, но и общечеловеческие моральные ценности.

Большой интерес вызвал также доклад ***М.А. Козыревой*** *(Казань) «Честертон о Блейке и о себе».* Опытная исследовательница открыла аудитории малоизвестный даже на родине образец литературно-художественной критики английского писателя. Как показала М.А. Козырева, Честертон сумел создать оригинальный портрет У. Блейка - поэта и художника.

Два сообщения касались немецкоязычной литературы, ее внутреннего диалога и внешних связей. ***Г.А. Фролов (Казань)*** в докладе *«Образ вечности Г.**Р.** Державина и **А.** Галлера»* провел типологические параллели между поэтикой русского и немецкого классицистов. Отмечая очевидное влияние, лирики Галлера на поэзию Державина, маститый ученый подчеркнул, что один и тот же образ имеет у обоих поэтов различное художественное и смысловое наполнение. ***А.Р. Салахова*** *(Казань)* в сообщении *«Экзистенциальные параллели к анализу новеллы Ф. Кафки «Превращение» и повести П. Зюскинда «Голубка»*

на основе чрезвычайно скрупулезного и объективного текстуального исследования продемонстрировала созвучие сюжетов двух мастеров слова, общее понимание ими извечного положения индивида в мире. Молодой исследовательнице удалось при этом не сбиться на формальное обобщение, доказать, что повествовательные голоса Кафки и Зюскинда не сливаются в унисон, оба писателя остаются неповторимыми индивидуальностями.

Близким предыдущему оказался доклад автора данного обзора *«Драматургия Э. Ионеско и проза Ф- Кафки: концептуальное сходство».* В нем мы также попытались обнаружить некоторые общности в мировоззрении и эстетике двух знаковых фигур в истории литературы прошлого столетия.

Весьма содержательным и информативным, богатым на конкретные театроведческие примеры оказалось выступление ***В.Б. Шаминой*** *(Казань) «Русские на западной сцене».* В нем анализировались как образы русских в пьесах Т. Стоппарда и Т. Кушнера, так и многочисленные постановки Чехова, Горького, Н. Островского в Англии, Германии и США.

6 октября, в день закрытия конференции, состоялось событие, которого ожидали многие гости - круглый стол на тему «Актуальные проблемы новейшей отечественной литературы» с участием московских поэтов Л.С. Рубинштейна и С.М. Гандлевского. Разговор с живыми классиками, в котором на равных участвовали студенты, аспиранты, преподаватели, представители литературных объединений Казани, позволил четко обозначить трудную ситуацию безвременья в современной русской литературе. С одной стороны, эпоха всевозможных «измов» ушла (поэт-концептуалист Рубинштейн открыто заявил, что концептуализма больше нет, хотя его стихи на карточках доказывают обратное). С другой стороны, новые приоритеты, ценности (о них бывшие представители так называемой литературы андеграунда предпочитали молчать) еще не выработаны. Какой все же будет русская литература завтрашнего дня? На этот вопрос Рубинштейн и Гандлевский ответили публичным чтением своих новых произведений.

Подводя итоги конференции, необходимо поблагодарить ее организаторов за радушие, открытость и доброжелательность по отношению к гостям. Также хотелось бы озвучить намечающиеся перспективы научного сотрудничества двух кафедр зарубежной литературы - казанской и полоцкой. Ведь нам есть чем поделиться: россияне обладают опытом и традициями, на нашей стороне - молодость и энергичность.

Д.А. Кондаков, преподаватель *УО «ПГУ»*